

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه شهید باهنر کرمان

دانشکده حقوق و الهیات

بخش الهیات

پایان نامه تحصیلی برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

رشته الهیات گرایش فقه و مبانی حقوق اسلامی

کرایونیک از منظر فقه شیعه

مؤلف:

سمیه مولوی فر

استاد راهنما:

دکتر سیده فاطمه طباطبائی

استاد مشاور:

دکتر احمد جمالیزاده

اسفند ۹۵

ب

به نام خدا
مشور اخلاق پژوهش

با استغانت از خدای سبحان و با اعتماد راسخ به اینکه عالم محضر خداست و او همواره ناظر بر اعمال ماست و به منظور انجام شایسته‌ی پژوهش‌های اصیل، تولید دانش جدید و بسازی زندگانی بشر، ما دانشجویان و اعضای هیات علمی دانشگاه ما و پژوهشگاه‌های کشور:

- تمام تلاش خود را برای کشف حقیقت و حفظ حقیقت به کار خواهیم بست و از هرگونه جعل و تحریف در خیالیت‌های علمی پرهیز می‌کنیم.
- حقوق پژوهشگران، پژوهیدگان (انسان، حیوان، گیاه و اشیاء)، سازمان‌ها و سایر صاحبان حقوق را به رسمیت می‌شناسیم و در حفظ آن می‌کوشیم.
- به مالکیت مادی و معنوی آثار پژوهشی ارجح می‌نیم، برای انجام پژوهشی اصیل اهتمام ورزیده و از سرقت علمی و ارجاع نامناسب اجتناب می‌کنیم.
- ضمن پایداری به انصاف و اجتناب از هرگونه تبعیض و تعصب، در کلیه خیالیت‌های پژوهشی، رهیافتی قاعده‌ای اتخاذ خواهیم کرد.
- ضمن امانت‌داری، از منابع و امکانات اقتصادی انسانی و فنی موجود استفاده بهره‌ورانه خواهیم کرد.
- از اتمار غیر اخلاقی نتایج پژوهش نظیر اتمار موازی، پوشان و چندگانه‌اکی (پرهیزی‌کنیم).
- اصل محرمانه بودن و رازداری را محور تمام خیالیت‌های پژوهشی خود قرار می‌دیم.
- در همه خیالیت‌های پژوهشی به منافع ملی توجه کرده و برای تحقق آن می‌کوشیم.
- خویش را ملزم به رعایت کلیه بنهاری‌های علمی رسته خود، قوانین و متردات، سیاست‌های حرفه‌ای، سازمانی، دولتی و راهبردهای ملی در همه مراحل پژوهش می‌دانیم.
- رعایت اصول اخلاق در پژوهش را اقدامی فرهنگی می‌دانیم و به منظور بالندگی این فرهنگ، به ترویج و اشاعه‌ی آن در جامعه اهتمام می‌ورزیم.

دانشگاه شهید باهنر کرمان

تعهدنامه

اینجانب سمیه مولوی فر به شماره دانشجویی ۹۲۱۵۰۰۰۱ دانشجوی مقطع کارشناسی ارشد رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی دانشکده حقوق و الهیات دانشگاه شهید باهنر کرمان نویسنده پایان نامه با عنوان **کرایونیک از منظر فقه شیعه** تحت راهنمایی دکتر سیده فاطمه طباطبائی تأیید می‌کنم که این پایان‌نامه نتیجه پژوهش اینجانب می‌باشد و در عین حال که موضوع آن تکراری نیست، در صورت استفاده از منابع دیگران، نشانی دقیق و مشخصات کامل آن درج شده است. همچنین موارد زیر را نیز تعهد می‌کنم:

۱- برای انتشار تمام یا قسمتی از داده‌ها یا دستاوردهای پایان‌نامه خود در مجامع و رسانه‌های علمی اعم از همایش‌ها و مجلات داخلی و خارجی به صورت مقاله، کتاب، ثبت اختراع و .... به صورت مکتوب یا غیرمکتوب، با کسب مجوز از دانشگاه شهید باهنر کرمان و استاد(ان) راهنما اقدام نمایم.

۲- از درج اسامی افراد خارج از کمیته پایان‌نامه در جمع نویسندگان مقاله‌های مستخرج از پایان‌نامه، بدون مجوز استاد(ان) راهنما اجتناب نمایم و اسامی افراد کمیته پایان‌نامه را در جمع نویسندگان مقاله درج نمایم.

۳- از درج نشانی یا وابستگی کاری (*affiliation*) نویسندگان سازمان‌های دیگر (غیر از دانشگاه شهید باهنر کرمان) در مقاله‌های مستخرج از پایان‌نامه بدون تأیید استاد(ان) راهنما اجتناب نمایم.

۴- کلیه ضوابط و اصول اخلاقی مربوط به استفاده از موجودات زنده یا بافتهای آنها را برای انجام پایان‌نامه رعایت نمایم.

۵- در صورت اثبات تخلف (در هر زمان) مدرک تحصیلی صادر شده توسط دانشگاه شهید باهنر کرمان از درجه اعتبار ساقط و اینجانب هیچ‌گونه ادعایی نخواهم داشت.

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر (مقالات مستخرج، برنامه‌های رایانه‌ای، نرم افزارها و تجهیزات ساخته شده) مطابق با آیین‌نامه مالکیت فکری، متعلق به دانشگاه شهید باهنر کرمان است و بدون اخذ اجازه کتبی از دانشگاه قابل واگذاری به شخص ثالث نیست. همچنین استفاده از اطلاعات و نتایج این پایان‌نامه بدون ذکر مرجع مجاز نمی‌باشد. چنانچه مبادرت به عملی خلاف این تعهدنامه محرز گردد، دانشگاه شهید باهنر کرمان در هر زمان و به هر نحو مقتضی حق هرگونه اقدام قانونی را در استیفای حقوق خود دارد.

نام و نام خانوادگی دانشجو سمیه مولوی فر

امضا و تاریخ:

^۱تنها آدرس مورد قبول برای دانشگاه به این صورت می‌باشد:

Shahid Bahonar University of Kerman, Kerman, Iran.

نام و آدرس واحدهای دانشگاه در تولیدات علمی محققان دانشگاه به تشخیص بخش و دانشکده به شرح زیر می‌باشد:

Department of ....., Faculty of ....., Shahid Bahonar University of Kerman, Kerman, Iran.

آدرس صحیح جهت درج در مقالات و سایر تولیدات علمی فارسی:

گروه (بخش) ....., دانشکده ....., دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران

تقدیم به :

پدر و مادرم

آنان که وجودم برایشان همه رنج بود و وجودشان برایم همه مهر ، توانشان رفت تا به توانی برسم،
مویشان سفید گشت تا رویم سپید بماند .

آنان که فروغ نگاهشان ، گرمی کلامشان و روشنی رویشان سرمایه های جاودانی زندگی من است . آنان
که راستی قامت در شکستگی قامتشان تجلی یافت .

آنان که تقدیم تمام زندگی ام پاسخی بر یک نیم نگاه محبت آمیزشان نیست.

اینک در برابر وجود گرامیشان زانوی ادب بر زمین میزنم و با دلی مملو از عشق ، محبت و خضوع بر
دستانشان بوسه می زنم .

تقدیر و تشکر:

شکر و سپاس پروردگاری را که بنی آدم را با اعطای اختیار، اشرف مخلوقات ساخت و درود بی همتای الهی بر خاندان وحی که همواره عنایاتشان را مبذول امت خویش ساخته اند .

و چون فرمود (من لم یشکرالمخلوق لم یشکرالخالق) برخورد لازم می دانم تقدیر و سپاس گزاری کنم از هر کسی که مجرای فیض و نعمت حضرت حق به سویم گشته و در راه تحصیل علم یاریم نموده است :

سپاس از زحمات بی بدیل و صبورانه استاد راهنمای عزیزم سرکار خانم دکتر سیده فاطمه طباطبائی و استاد مشاور محترم جناب آقای دکتر احمد جمالیزاده ، که در تمام مراحل از راهنمایی های ارزشمندشان کمال استفاده را برده ام .

و بی بدیل ترین سپاس ها تقدیم به پدر و مادر صبور و خواهران عزیزم که در تمام این مراحل بنده حقیر را یاری کرده و همواره از نظر روحی و معنوی پشتیبان من بوده اند .

و سپاس از همه عزیزانی که به نحوی در تدوین این پایان نامه نقشی داشته اند.

از درگاه خدای متعال سلامتی و عاقبت به خیری همراه با بهترین ها را برای این عزیزان خواستارم .

چکیده:

علم فقه از گسترده ترین علوم اسلامی است. امروزه با توجه به پیشرفت روز افزون علوم، از جمله علم پزشکی، مسائل مستحدثه گوناگونی مطرح می شود؛ یکی از این مسائل که مرتبط با علم پزشکی (فیزیک پزشکی) است کرایونیک می باشد که امروزه در حال انجام گرفتن است؛ کرایونیک (سرمازیستی) یک نوع محافظت از انسان ها یا حیوانات (زنده- مرده) در دمای بسیار پایین است به این امید که پزشکی آینده، آنها را به زندگی برگرداند. کرایونیک بر این اساس است که پروتئین ها و سلول های بدن در دمای منفی ۱۹۶ درجه حفظ شده و فاسد نمی گردند. در تدوین این تحقیق از روش توصیفی-تحلیلی استفاده شده است تا احکام تکلیفی و وضعی این مسئله را در مورد زنده لاعلاج و مرده از منظر فقه شیعه بیان کند. نتایج به دست آمده از این تحقیق گویای این است که کرایونیک موافقین و مخالفینی دارد که هر کدام از این گروه برای اثبات، از دلایل مختلفی کمک گرفته اند. از جمله مخالفین به آیه قتل نفس و القای به تهلکه و روایاتی در این زمینه، عدم جواز اضرار و همچنین سرعت در دفن میت و موافقین به آیه من احیا الناس، ... و روایاتی در این زمینه و حکم عقل، تقدیم اهم بر مهم و ... استدلال کرده اند. در بیان حکم وضعی نیز گفته می شود که نظر فقهای معاصر در این موضوعات متفاوت است و به جمع بندی دقیق و کلی نمی توان حکم کرد؛ زیرا این حکم به مفهوم مرگ بستگی دارد. به طوریکه اگر فرد منجمد شده را فرد زنده ای بدانیم که پس از مدتی بیهوشی به حالت اولیه خود باز می گردد پس احکام، اموال و همسر او نیز همان حکم زمان حیاتش را دارد. و اگر حکم به میت بودن آن فرد شود، همسر او باید عده نگه دارد، اموال او باید تقسیم گردد و تکالیف عبادی او فوت گردد. پس از بررسی می توان گفت که ادله قائلین به جواز از اهمیت بیشتری نسبت به ادله مخالفین برخوردار است و از آنجا که حفظ جان واجب است لذا اهم بر مهم مقدم می شود.

واژگان کلیدی: کرایونیک، مرده، بیمار لاعلاج، فقه شیعه، حکم تکلیفی، حکم وضعی

فهرست مطالب

۱	فصل اول.....
۱	کلیات و مفاهیم.....
۱-۱	۱- گفتار اول: کلیات.....
۱-۱-۱	۱-۱-۱- مقدمه.....
۱-۱-۲	۱-۱-۲- بیان مسئله.....
۱-۱-۳	۱-۱-۳- اهداف تحقیق.....
۱-۱-۴	۱-۱-۴- ضرورت انجام تحقیق.....
۱-۱-۵	۱-۱-۵- استفاده کنندگان از نتایج تحقیق.....
۱-۱-۶	۱-۱-۶- سوالها یا فرضیه های تحقیق.....
۱-۱-۷	۱-۱-۷- روش اجرای تحقیق.....
۱-۱-۸	۱-۱-۸- کلید واژگان طرح تحقیق و معادل لاتین آن.....
۱-۱-۹	۱-۱-۹- پیشینه نظری.....
۱-۱-۱۰	۱-۱-۱۰- پیشینه تجربی.....
۱-۱-۱۱	۱-۱-۱۱- چکیده تحقیقات انجام شده در ایران.....
۱-۱-۱۲	۱-۱-۱۲- چکیده تحقیقات انجام شده در خارج از ایران.....
۱-۱-۱۳	۱-۱-۱۳- جنبه نوآوری.....
۱-۱-۱۴	۱-۱-۱۴- مفاهیم مطرح شده در سوالها یا فرضیه های تحقیق.....
۲-۱	۲- گفتار دوم: مفهوم شناسی.....
۲-۱-۱	۲-۱-۱- تعریف مسائل مستحدثه.....
۲-۱-۲	۲-۱-۲- ضرورت بحث از مسائل مستحدثه.....
۲-۱-۳	۲-۱-۳- نمونه هایی از مسائل مستحدثه.....
۲-۱-۴	۲-۱-۴- کرایونیک.....
۲-۱-۵	۲-۱-۵- تاریخچه ی پیدایش کرایونیک.....
۲-۱-۶	۲-۱-۶- انواع انجماد.....

۲۵	۱-۲-۷-تقسیم بندی‌های مختلف انجماد .....
۲۷	۱-۲-۸-روش انجماد .....
۲۸	۱-۲-۹-مؤسسات فعال در زمینه کرایونیک در جهان .....
۳۰	۱-۳-گفتار سوم: اخلاق در سرمازیستی .....
۳۳	فصل دوم .....
۳۳	حکم تکلیفی کرایونیک از منظر فقه شیعه .....
۳۴	۱-۲-مقدمه .....
۳۵	۱-۲-۲-دیدگاه قائلین به عدم جواز کرایونیک .....
۳۵	۱-۲-۲-۱-کتاب .....
۳۵	۱-۲-۲-۱-آیه نهی از القای در مهلکه: .....
۳۶	۱-۲-۲-۲-آیه حرمت قتل نفس: .....
۴۱	۱-۲-۲-۲-سنت .....
۴۲	۱-۲-۲-۳-عقل .....
۴۳	۱-۲-۲-۴-عدم جواز اضرار به خود و دیگران .....
۴۴	۱-۲-۲-۵-سرعت در دفن میت .....
۴۴	۱-۲-۳-دیدگاه قائلین به جواز کرایونیک .....
۴۵	۱-۳-۱-کتاب .....
۴۸	۱-۳-۲-سنت .....
۵۴	۱-۳-۳-قاعده لا ضرر .....
۵۶	۱-۳-۴-حکم عقل .....
۵۸	۱-۳-۵-تقدیم اهم بر مهم در صورت تراحم .....
۵۹	۱-۳-۶-جواز برخی امور در راستای پیشرفت پزشکی .....
۶۰	۱-۳-۷-قاعده اولویت .....
۶۲	فصل سوم .....
۶۲	حکم وضعی کرایونیک از منظر فقه شیعه .....

۶۳	۱-۳- مقدمه .....
۶۴	۲-۳- طلاق .....
۶۵	۳-۳- عده .....
۶۸	۴-۳- قصاص و انواع آن .....
۶۹	۵-۳- ديه .....
۷۰	۶-۳- اهم و مهم .....
۷۳	نتیجه گیری .....
۷۷	پیشنهادات .....
۷۸	فهرست منابع .....
۸۳	سایت ها .....
۸۵	ضمائم .....

فصل اول

کلیات و مفاهیم

۱-۱- گفتار اول: کلیات

۱-۱-۱- مقدمه

امروزه با توجه به پیشرفت روز افزون علوم، از جمله علم پزشکی، مسائل مستحدثه گوناگونی مطرح می شود که لازم است فقه اسلامی همگام با این تغییر و تحولات به وجود آمده، احکام این مسائل را به طور دقیق برای مکلفین، روشن نماید. یکی از این مسائل، مسئله میل به بقاء و یا همان شوق انسان ها برای طول عمر و زندگی بیشتر است.

تحقیقات گسترده ای درباره علل و تأخیر مرگ تا به امروز صورت گرفته است. پروفیسور رابرت لانزا، دانشمند فیزیک کوانتوم و صاحب نظریه زیست محوری اعلام کرد: ما انسان ها به مرگ اعتقاد داریم؛ زیرا می دانیم که می میریم و به عبارت دیگر زندگی را مرتبط با فعالیت بدنی می دانیم اما مرگ بر خلاف تصور برخی، پایان زندگی نیست.

یکی از مسائل مستحدثه ای که در حوزه علم فیزیک و مرتبط با علم پزشکی (فیزیک پزشکی) به وجود آمده است، کرایونیک می باشد.

کرایونیک عملی است که در آن فرد را در دمای منفی ۱۹۶ درجه منجمد کرده و در دستگاه های مخصوص نگه می دارند تا در سالهای آتی آنها را مجدداً به زندگی بازگردانند و هدف اصلی آنها نیز همین سالم نگه داشتن بافت های بدن این افراد است. از آنجا که این عمل در کشورهایی چون آمریکا و روسیه در حال انجام است و عده ای برای این عمل داوطلب شده و ثبت نام کرده اند لذا این تحقیق در پی بررسی این عمل از دیدگاه فقهای شیعه می باشد.

این تحقیق در سه فصل (فصل اول: کلیات و مفاهیم، فصل دوم: حکم تکلیفی کرایونیک، فصل سوم: حکم وضعی مترتب بر کرایونیک، و در آخر نتیجه گیری و پیشنهادات) و به شیوه توصیفی-تحلیلی تدوین گردیده است.

۱-۱-۲- بیان مسئله

کرایونیک یکی از مسائل مستحدثه ای است که امروزه در حال انجام گرفتن است. کرایونیک (سرمازیستی) یک نوع محافظت از انسان ها یا حیوانات قانوناً مرده در دمای بسیار پایین است به این امید که پزشکی آینده، آنها را به زندگی برگرداند. کرایونیک بر این اساس است که پروتئین ها و سلول های بدن در دمای منفی ۱۹۶ درجه حفظ شده و فاسد نمی گردند و تغییر عمده ای پیدا نمی کنند؛ تاکنون دانشمندان توانسته اند بعضی سلول های عصبی را در این دما حفظ کنند.

کرایونیک یا همان انجماد انواع مختلفی دارد از جمله: انجماد انسان (زنده یا مرده) انجماد جنین (انسان یا حیوان) انجماد حیوان (زنده یا مرده) انجماد اندام و بافت های بدن (بافت های زنده یا مرده) انجماد سلول ها (بنیادی، بدنی، جنسی) انجماد رویان (انسان یا حیوان).

هم چنین انجماد به لحاظ غرض انجام آن به چند دسته تقسیم می شود: انجماد با هدف سالم ماندن، انجماد با هدف زنده شدن دوباره، انجماد با هدف اکتشافات قضایی، انجماد با هدف مجازات برای مجرمین، انجماد با هدف حفظ جان، انجماد با هدف کسب درآمد، انجماد با هدف مقدمه ای برای درمان بیماری ها، انجماد با هدف مطالعات و تحقیقات پزشکی. البته انجماد تقسیمات مختلف دیگری نیز دارد (میزان آسیب رساندن به بدن، میزان رضایت بیمار، میزان سالم رساندن بدن بیمار به آینده، میزان نیاز به تشریح بیمار)

کرایونیک اکنون فقط در کشورهای محدودی در حال انجام است؛ اما با توجه به پیشرفت های پزشکی شاید در آینده این شاخه از علم در ایران نیز پابگذازد، پس تبیین حکم فقهی کرایونیک از مسائل مهمی است که باید مورد توجه قرار گیرد تا برای این امر مستحدثه بتوان حکم الهی را استخراج و تبیین نمود. بنابراین در این تحقیق سعی بر آن است تا حکم این مسئله نوظهور در مورد انسان زنده لاعلاج و انسان مرده از منظر فقه شیعه بررسی گردد تا مشروعیت و یا عدم مشروعیت آن تبیین گردد.

۱-۱-۳- اهداف تحقیق

با توجه به اینکه علم بشر هر روز در حال پیشرفت بوده و کلیه جنبه های زندگی انسان را فرا می گیرد، و به دلیل تخصصی بودن این امور و اطلاع تعداد محدودی از افراد راجع به این امور اما هم چنان ماهیت اصلی بعضی از شاخه های علم به درستی تبیین نگردیده و یا حتی توانایی تطبیق و بررسی آنها با مسائل فقهی به آسانی میسر نیست، در حالیکه گاهی این شاخه ها بر خلاف دین و مذهب و یا حتی قانون الهی و

اسلامی است. کرایونیک یکی از شاخه های پیشرفت علم انسان است که باید حکم فقهی آن از منظر فقه شیعه مورد بررسی قرار گیرد.

بنابراین هدف اصلی در این تحقیق بیان حکم شرعی و الهی کرایونیک زنده لاعلاج و مرده از منظر فقهای شیعه است.

۱-۱-۴- ضرورت انجام تحقیق

امروزه با توجه به پیشرفت علم، راه های درمان بسیاری از بیماری ها کشف گردیده است؛ اما گاهی این راه های درمان هیچ تضمین و قطعیتی نداشته و حتی با مسائل اعتقادی انسان نیز در تضاد است؛ سرمایه‌یستی مفهومی نوظهور است که انسانها برای بقا به آن روی می آورند در حال حاضر بیش از چندین هزار نفر در موسسات کرایونیکی عضو اند و هم اکنون بیش از صدها نفر از بیماران به صورت منجمد شده در این موسسات نگه داری می شوند و فعالیت این موسسات روز به روز در حال گسترش است و افراد با عقد قرار داد جدید و با پرداخت هزینه های گزاف به عضویت در این موسسات در می آیند. اما از آنجا که این موضوع با دین و اعتقاد انسان ها در تضاد است و به نوعی دخالت در اراده خداوند محسوب می شود ضرورت دارد که این مسئله با دلایل قوی و محکم مورد بررسی قرار گیرد تا بتوان مشروعیت و یا عدم مشروعیت آن را بیان کرد. بدیهی است در این زمینه فروع فقهی متعددی وجود دارد که تاکنون بررسی نشده اند و نیاز به تحقیق و بررسی دارند تا احکام فقهی موضوع به درستی روشن شود؛ این در حالی است که این موسسات فعالیت خود را در حدود نیم قرن پیش آغاز کرده اند؛ لذا ضروری است این مسئله به درستی تبیین شود. بنابراین تبیین احکام دینی و فقهی مسائل جدید پزشکی، ضرورتی است که همه اقشار جامعه بدان نیاز مبرم دارند.

۱-۱-۵- استفاده کنندگان از نتایج تحقیق

۱- پزشکان

۲- طلاب

۳- دانشجویان فقه و حقوق

۴- و به نوعی عموم مردم

۱-۱-۶-سوآلها یا فرضیه های تحقیق

سوال اصلی

۱-حکم فقهی کرایونیک از منظر فقه شیعه چه می باشد؟

سؤالات فرعی

۱-حکم تکلیفی کرایونیک از منظر فقه شیعه چه می باشد؟

۳-حکم وضعی مترتب بر کرایونیک از منظر فقه شیعه چه می باشد؟

۱-۱-۷-روش اجرای تحقیق

باتوجه به این که این تحقیق در حوزه ی مطالعات دینی انجام می گیرد از روش توصیفی - تحلیلی مبتنی بر مطالعات کتابخانه ای در تدوین آن استفاده شده ؛ و همچنین به دلیل مستحدثه بودن مسأله ، از فقهای عظام تقلید نیز استفتاء به عمل آمده است. و با ملاحظه ی کتب و مقالات نگارش شده پیرامون موضوع و بررسی آراء و نظریات مختلف فقهای شیعه سعی شده است دلایل موافقین و مخالفین جمع آوری و بررسی گردد ، تا بتوانیم به نظریه ای که برتری و اولویت دارد دست یابیم.

نوع تحقیق بر اساس طرح تحقیق و اهداف تحقیق

توصیفی - تحلیلی: محقق علاوه بر تصویر سازی آن چه هست به تشریح و تبیین دلایل چگونگی بودن و چرایی وضعیت مسئله می پردازد.

تحلیلی: محقق به دنبال چگونگی بودن موضوع است و می خواهد بداند پدیده، متغیر، شی یا مطلب چگونگی است.

در این تحقیق موضوع کرایونیک و ابعاد آن توصیف می شود و حکم تکلیفی و وضعی آن مورد تحلیل و بررسی قرار می گیرد.

۱-۱-۸- کلید واژگان طرح تحقیق و معادل لاتین آن

۱- سرما زیستی Cryonics

۲- فقه Jurisprudence

۳- منجمد سازی Frozenstorage

۴- حکم وضعی Temporal Order

۵- حکم تکلیفی Mandatory Order

پیشینه نظری و تجربی

درباره موضوع کرایونیک فعالیت زیادی صورت نگرفته است و چون این یک مسئله نوظهور است از گذشته ها هم نمی توان اطلاعاتی بدست آورد. بنابراین برای رسیدن به اطلاعات جدید و منطبق با دین به بررسی آراء فقها در این زمینه پرداخته شده است.

۱-۱-۹- پیشینه نظری

با توجه به اینکه کار پژوهشی خاصی در این زمینه انجام نشده است لذا مطالب (حکم فقهی) از طریق استفتاء از مراجع عظام تقلید جمع آوری شده است.

در این باب بعضی فقهای شیعه اصل کرایونیک را حرام و غیر جایز می دانند. و دلیل این گروه آیات (۱۹۵/بقره و ۳۲/مائده) می باشد. و اینکه این گروه برای افراد زنده این کار را مصداق خودکشی می دانند و برای فرد مرده چون با احکام میت مسلمان منافات دارد جایز نمی دانند. از جمله آیات عظام: مکارم شیرازی، کاظم حائری، شبیری زنجانی، جناتی، نوری همدانی، محقق، سیستانی و بیات زنجانی .

گروه دیگری از فقها این کار را مشروط می دانند به اینکه اگر بعد از مرگ فرد باشد اشکال شرعی ندارد اما قبل از مرگ جایز نیست؛ و یا اینکه اگر راه درمان منحصر به منجمد سازی و تحقیق در مورد بیماری باشد جایز است البته به طوری که احیای فرد حتی در صورت نیافتن راه درمان در هر شرایطی ممکن و یقینی باشد. از جمله آیات عظام: گرامی و گرگانی .

۱-۱-۱۰- پیشینه تجربی

در باب تبیین موضوع کار فقهی خاصی انجام نشده است، کتابهایی چون پزشکی قانونی، انتشارات سمت، نوشته آقای گودرزی و کیانی که فقط به جنبه چگونگی و عواملی که باعث سرمازدگی می شود می پردازد.

مسائل مستحدثه پزشکی، انتشارات موسسه بوستان کتاب که به بررسی موضوعات جدید پزشکی از منظر فقه شیعه پرداخته است.

مجله ماه و علوم و فنون، انتشارات دانشگاه علوم پزشکی تهران، ترجمه پوریا خدیش که به توضیحی پیرامون اجساد که پس از سالها سالم مانده (چه بر اثر مومیایی شدن و چه بر اثر یخ زدگی) می پردازد.

مجله درسهایی از مکتب اسلام، مهدی پیشوایی نیز به مسائل مستحدثه پزشکی به طور مختصر پرداخته است.

با توجه به موضوعات و کارهایی که در این زمینه صورت گرفته است متوجه می شویم که این کارها به بررسی احکام فقهی و بیان حکم این مسئله پرداخته اند و ما در این تحقیق برآنیم که این مسئله نوظهور را از دید فقه شیعه بررسی کنیم.

۱-۱-۱۱- چکیده تحقیقات انجام شده در ایران

کرایونیک (سرما زیستی)، یک نوع محافظت از انسانها یا حیوانات قانوناً مرده، در دمای بسیار پایین است به این امید که پزشکی آینده، آنها را به زندگی برگرداند. بیمار لاعلاجی که در حال مرگ است، تنها راه درمان وی، انجماد می باشد. در این تحقیق مشروعیت چنین عملی، البته با ملاحظه ی قیودی خاص، از نظر مذاهب فقهی بررسی شد از مجموع بررسی ها می توان چنین نتیجه گرفت که اولاً ادله جواز نسبت به ادله عدم جواز از اشکالات کمتری برخوردار است. ثانیاً به فرض که ادله عدم جواز را بپذیریم، باز در مقام تراحم، چاره ای جز ترجیح اهم که حفظ جان بیمار (انجماد) است، بر مهم (حرمت انجماد) نداریم. پایان نامه مشروعیت انجماد بیمار لاعلاج از نظر مذاهب فقهی، نوشته مجتبی طواف، دانشکده مذاهب اسلامی (۱۳۹۳)

مقاله انجماد انسان و بیداری او بعد از صدها سال (مجله درسهایی از مکتب اسلام ۱۳۹۳)

این مقاله در سه صفحه تنظیم شده که فقط به توضیحات ساده حالت های مومیایی و بلورهای نمکی سخن می گوید و سپس به این نتیجه می رسد که این حالات بلورهای نمکی در مورد انسان نیز امکان پذیر است البته به همان صورت منجمد کردن و سپس به طرح کردن سوالاتی از قبیل اینکه تکلیف همسر فرد پس از انجماد چیست؟ تکلیف اموال او از نظر ارث چیست؟ تکلیف غسل و کفن و دفن فرد چه می شود و اینکه آیا اصولاً اینکار جایز است می پردازد.

مقاله احکام انسان منجمد بعد از بیدار شدن (مجله درسهایی از مکتب اسلام ۱۳۶۹)

این مقاله نیز که در سه صفحه تنظیم شده است در پاسخ به سوالات قبل ابتدا به توضیح و تبیین مفهوم مرگ می پردازد و می گوید طبق نظر عرف نمی توانیم بگوییم که چنین شخصی مرده بلکه مانند بیداری بعد از خواب است. اگر چه می توان گفت این فرد مرده نیست اما مشمول قوانین حیات در اسلام هم نیست و احکامی از قبیل غسل و کفن و نماز میت در مورد چنین انسانی منتفی است.

۱-۱-۱۲- چکیده تحقیقات انجام شده در خارج از ایران

مقاله به دنبال زندگی پس از مرگ، دیوید شاو، دانشگاه گلاسکو ۲۰۰۹؛ در این مقاله به فرآیند کرایونیک پرداخته شده است و استدلال مطرح شده توسط طرفداران عبارتند از: پتانسیل به نفع جامعه، توانایی به تقلب مرگ برای حداقل چند سال، چشم انداز جاودانگی در صورتی که احیا موفق شود.

مقاله فن آوری جاودانگی ۲۰۱۲؛ مغز بر روی یخ، کالج کینگ کمبریج؛ که به بررسی راه های علمی و پزشکی که به واسطه آنها به درمان انواع بیماری ها می پردازد، پرداخته است.

مقاله فنی سرمایه‌یستی، مرکل، کایوتی هیل جاه؛ که به توضیح کرایونیک از جنبه های علمی پرداخته است و بیان می کند که هوای یخی یک روش تثبیت وضعیت کسی است که علاج ناپذیر است؛ به طوری که آنها را می توان با امکانات و مراقبت های پزشکی که در دسترس خواهد بود درمان کرد.

۱-۱-۱۳- جنبه نوآوری

با توجه به اینکه کرایونیک مسئله ای نوظهور است که نیاز به شناساندن و بیان حکم فقهی دارد، اما منبع و یا پژوهشی که به طور کامل این عنوان ها را جمع کرده باشد موجود و در دسترس نیست بنابراین، جنبه نوآوری این تحقیق نسبت به کارهای گذشته آشنایی با کرایونیک و بیان احکام آن از نگاه فقه شیعه به طور منسجم و جمع آوری شده در یک مجموعه است؛ تا محققین بتوانند مطالب را با استاد های محکم و قوی در یک مجموعه کامل در دسترس داشته باشند.

۱-۱-۱۴- مفاهیم مطرح شده در سوالها یا فرضیه های تحقیق

کرایونیک: واژه یونانی کریوس به معنای سرما و یخ زدگی- انجماد سازی بیماران لا علاج (www.irannaz.ir)

حکم تکلیفی: مراد از این قسم هر حکمی است که به افعال انسان تعلق می پذیرد و مستقیماً به عمل و رفتار او ارتباط دارد. این قسم در مقابل قسم دوم است که آن هم در نهایت به رفتار انسان ارتباط دارد، ولی به نحو غیر مستقیم. حکم تکلیفی نظیر حرمت شرب خمر و وجوب نماز و وجوب انفاق نسبت به بعضی نزدیکان (مثل خواهر، برادر و ...) و نظیر مباح بودن احیای اراضی موات و وجوب عدالت گستری برحاکم.

چنانکه از این مثالها پیداست، حکم شرعی چگونگی عمل مکلف را مشخص می کند و برای او مقرر می کند که رفتار فردی و اجتماعی اش چگونه باشد. در محیط خانواده و بیرون از خانواده، از نظر امور عبادی و غیر عبادی، چه کاری باید انجام دهد. (صدر، ترجمه رضا اسلامی، ۱۳۸۱، ص ۱۴۲)

حکم وضعی: مراد از این قسم احکامی است که مستقیماً ارتباط به فعل مکلف ندارد؛ بلکه وضعیت خاصی را مقرر می کند که در رفتار انسان به نحو غیر مستقیم تأثیر دارد؛ نظیر قانون زوجیت که از طرف خدا تشریح شده است. بر اساس این قانون در صورتی که شرایط در طرفین موجود بود و عقد زوجیت برقرار گشت، مرد در مقابل زن و زن در مقابل مرد وظیفه خاصی پیدا می کند. مثلاً مرد باید نفقه زن را بدهد و زن باید نسبت به شوهر تمکین کند.

ارتباط احکام وضعی با احکام تکلیفی بسیار نزدیک است. چرا که هر حکم وضعی یک حکم تکلیفی در کنار خود دارد. زوجیت حکم وضعی است و در کنار آن حکم تکلیفی (یعنی وجوب نفقه بر مرد و

و جوب تمکین بر زن) موجود است. ملکیت هم حکم وضعی است و در کنار آن حکم تکلیفی (عدم جواز تصرف غیر مالک در مال مگر به اذن مالک) موجود است. (صدر، ترجمه رضا اسلامی، ۱۳۸۱، ص ۱۴۳)

احکام وضعی بسیار است، به خلاف احکام تکلیفی که منحصر در ۵ مورد است. بعضی دیگر از احکام وضعی چنین است؛ صحت، بطلان، شرطیت، مانعیت، تأخر، تقدم، مقدمیت.

مثلاً صحت نماز مستلزم فراغ ذمه و عدم وجوب اعاده یا قضا است و بطلان نماز مستلزم وجوب اعاده یا قضا است. شرطیت یا مقدمیت وضو برای نماز مستلزم وجوب اعاده یا قضای نماز بدون وضو است. تأخر رتبه برادر میت نسبت به فرزند میت در مسئله ارث موجب عدم جواز تصرف برادر در صورت وجود فرزند، در میراث میت است و هکذا. (صدر، ترجمه رضا اسلامی، ۱۳۸۱، ص ۱۴۴)

۱-۲- گفتمان دوم : مفهوم شناسی

۱-۲-۱- تعریف مسائل مستحدثه

مسائل مستحدثه عبارت است از « هر مسأله ای که از موضوع جدیدی برخوردار است و به همین جهت حکم شرعی آن منصوص نمی باشد.» اعم از اینکه آن موضوع در گذشته وجود نداشته یا وجود داشته ولی برخی از ویژگی ها و شرایط و قیودش تغییر کرده و آن را موضوعی جدید جلوه داده است.

برای قسم اول می توان به کارت های اعتباری مثال زد و برای قسم دوم، مسأله مالیت بدن و خون قابل طرح است زیرا موضوع «بدن میت» یا «خون» گرچه سابقاً وجود داشت ولی به جهت عدم امکان استفاده ی مشروع از آن، دارای مالیت نبود. (مکارم شیرازی، ۱۳۸۵، ج ۱، ص ۴۷۴)

۱-۲-۲- ضرورت بحث از مسائل مستحدثه

ضرورت بحث از مسائل مستحدثه به دو بیان قابل طرح است :

بیان اول : تغییر و تحول مستمر و همیشگی، از ویژگیهای عالم ماده است. بلکه به اعتقاد بسیاری از حکما و فلاسفه تغییر و تحول از لوازم ذاتی غیر قابل انفکاک عالم ماده شمرده می شود و از آن جا که انسان نیز جزئی از این عالم است، این تغییر و تحول، خواه و ناخواه تمام شئون زندگی او، روابط تازه و جدید وی با افراد، جوامع یا دولت ها را شامل می شود و این حقیقت، فقه را با دو پدیده ی نو و تازه مواجه می سازد